

Beata Goworko-Składanek

Białystok

**DZIAŁANIA INSTYTUCJI UE NA RZECZ ZWIĘKSZENIA UDZIAŁU
Kobiet w PODEJMOWANIU DECYZJI POLITYCZNYCH**

ABSTRACT

**Actions undertaken by EU institutions for increasing women's
participation in making political decisions**

In terms of EU law, the principle of gender equality was originally of purely economic character. It took its aim at achieving the EU objectives of social cohesion, the economic and employment growth. Over the years, the principle of gender equality earned a new face. The EU has made significant progress in achieving gender equality through legislation in the field of equality between women and men, taking into account the policy issues in the mainstream of political and social life. It has also taken specific measures for the advancement of women, action programs and social dialog. Changes have also occurred at the Member State level. Some countries have introduced electoral quotas into their electoral law. Also, political parties emerged to meet the changing trends in the perception of the role of women.

Konstytucje państw demokratycznych zasadę równości traktują nie tylko jako podstawę całej regulacji dotyczącej podstawowych praw i wolności jednostki, ale też jako jedną z podstawowych zasad ustroju państwa¹. Z zasady tej wypływa nakaz, aby wszystkie podmioty prawa

¹ B. Banaszak, *Porównawcze prawo konstytucyjne współczesnych państw demokratycznych*, Warszawa 2007, s. 176.

posiadające pewne istotne cechy były traktowane w ten sam sposób², by nie podlegały żadnej z form dyskryminacji³.

Zasada równości znajduje odzwierciedlenie w treści przepisów prawa pierwotnego Unii Europejskiej (dalej UE). Z treści art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej wynika, że „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne Państwom Członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn⁴”. Zasada równości wraz z zasadą niedyskryminacji stanowi jedno z praw podstawowych Unii, których poszanowanie zapewnia Trybunał Sprawiedliwości UE⁵.

Integralną częścią Traktatów jest *Karta Praw Podstawowych UE*⁶, która kwestii równości poświęca cały Tytuł III. Z perspektywy charakteru niniejszego opracowania istotne znaczenie ma przepis art. 23 *Karty*, w ramach którego został zawarty nakaz kierowany do państw członkowskich zapewnienia równości kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach, w tym w zakresie zatrudnienia, pracy i wynagrodzenia⁷. Uwagę jednak zwraca zdanie drugie przywoływanego artykułu, z którego wynika, że „Zasada równości nie stanowi przeszkody w utrzymaniu lub przyjmowaniu środków zapewniających specyficzne korzyści dla osób płci niedostatecznie reprezentowanej⁸”. Oznacza to, że istnieje możliwość stosowania tzw. dyskryminacji pozytywnej, na korzyść płci

² D. Górecki (red.), *Polskie prawo konstytucyjne w zarysie*, Warszawa 2008, s. 65.

³ Szczególnym wyrazem ogólnej zasady równości jest zasada niedyskryminacji, zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 19 października 1977 r. w sprawach połączonych 117/76 i 16/77 Ruckdeschel i in., pkt 7.

⁴ Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej, Dz. U UE C 83 z 30.3.2010, s. 13.

⁵ Wyrok Trybunału z dnia 12 grudnia 2002 r. w sprawie C-442/00 Rodríguez Caballero, pkt 32; Wyrok Sądu do Spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej (w pełnym składzie) z 29 czerwca 2011 r., w sprawie F-7/07, Marie-Thérèse Angioi, pkt 103.

⁶ Z art. 6 TUE wynika, iż „Unia uznaje prawa, wolności i zasady określone w *Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej* z 7 grudnia 2000 roku w brzmieniu dostosowanym 12 grudnia 2007 roku w Strasburgu, która ma taką samą moc prawną jak Traktaty”, Dz. U UE C 83/13, 30.3.2010.

⁷ *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, Dz. U. UE C 83 z 30.3.2010, s. 389.

niedostatecznie reprezentowanej⁸. W celu zilustrowania treści przywoływanego przepisu należałoby zacytować w tym miejscu sentencję wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 1997 roku w sprawie Marschall⁹. „Artykuł 2 ust. 1 i 4 dyrektywy Rady 76/207/EWG z dnia 9 lutego 1976 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy nie stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu zobowiązującemu, w sektorze publicznym, w dziedzinach, w których liczba kobiet na określonym szczeblu w hierarchii stanowisk jest niższa od liczby mężczyzn, do awansowania w pierwszej kolejności kobiet w sytuacji równych zdolności, kompetencji i wyników w pracy kandydatów płci żeńskiej i męskiej, chyba że względy związane z osobą kandydata płci męskiej przemawiają na jego korzyść, pod warunkiem że:

- w każdym indywidualnym przypadku gwarantuje ono kandydatom płci męskiej mającym takie same kwalifikacje jak kandydaci płci żeńskiej, że kandydatury zostaną ocenione w sposób obiektywny, z wzięciem pod uwagę wszystkich kryteriów dotyczących osoby kandydata i z możliwością pominięcia pierwszeństwa przysługującego kobietom, gdy jedno lub większa liczba kryteriów przechyla szalę na korzyść kandydata płci męskiej, oraz
- kryteria te nie mają charakteru dyskryminacyjnego w stosunku do kobiet”.

Odnosząc się do przepisów prawa pierwotnego UE przywołać należy przepisy, które znalazły się w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹⁰. Na uwagę zasługuje art. 8, TfUE, na mocy którego problematyka płci zostaje włączona do głównego nurtu wszystkich dziedzin polityki UE¹¹. Unia wspiera i uzupełnia działania państw członkowskich m.in.

⁸ F. Jasiński, *Karta Praw Podstawowych UE*, ABC 2003, LEX 36161, wersja elektroniczna.

⁹ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości WE z dnia 11 listopada 1997 r., w sprawie C-409/95, Hellmut Marschall a Land Nordrhein-Westfalen.

¹⁰ Wersja skonsolidowana Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. U UE C 83 z 30.3.2010, s. 47.

¹¹ *Równość mężczyzn i kobiet*, publikacja elektroniczna: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/socialemploy/article_7290_pl.htm, [dostęp: lipiec 2008 r.]. Treść art. 8 TfUE jest następująca: „We wszystkich swoich działaniach Unia zmierza do zniesienia nierówności oraz wspierania równości mężczyzn i kobiet”.

w dziedzinie równości mężczyzn i kobiet w odniesieniu do ich szans na rynku pracy i traktowania w pracy (art. 153 ust. 1 pkt i) TfUE). Na tle Traktatu UE nakłada na państwa członkowskie obowiązek stosowania zasady równości wynagrodzeń dla pracowników płci męskiej i żeńskiej za taką samą pracę lub pracę takiej samej wartości (art. 157 ust. 1 TfUE). Rozstrzygając w sprawie Marie Tzirani przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich, Trybunał Sprawiedliwości orzekł, „Zakładając, że na art. 141 ust. 4 WE [obecny art. 157 TfUE – przyp. aut.] dotyczący uprzywilejowania ze względu na płeć, można powoływać się w sporach z instytucjami wspólnotowymi, przepis ten jedynie umożliwia przyznanie kobietom pewnych korzyści, lecz do tego nie zobowiązuje. Wprawdzie Komisja ma na celu zachowanie parytetu w podziale stanowisk między kobiety i mężczyzn oraz podjęła działania i przyjęła strategię sprzyjające obsadzaniu stanowisk kandydatami płci żeńskiej, jednak instrumenty prawne, na których podstawie strategia ta jest wdrażana, nie są wiążące. Kontrola ich przestrzegania przez instytucje nie należy zatem do zadań Sądu do spraw Służby Publicznej. W każdym razie zasada równości szans powinna być stosowana wyłącznie w przypadku równoważnych osiągnięć kandydatów”¹².

W ujęciu prawa UE zasada równości płci pierwotnie miała charakter *stricte* gospodarczy. Miała sprzyjać osiągnięciu przez UE celów związanych ze wzrostem gospodarczym, zatrudnieniem i spójnością społeczną¹³. Dlatego też, począwszy od lat 70. ubiegłego wieku, w ramach Wspólnoty został opracowany spójny zbiór przepisów prawnych mających na celu zagwarantowanie równych praw do zatrudnienia, szkolenia zawodowego oraz zabezpieczenia społecznego¹⁴.

¹² Wyrok Sądu do spraw Służby Publicznej (trzecia izba) z dnia 22 października 2008 r., Sprawa F-46/07, Marie Tzirani przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich, pkt 5 streszczenia.

¹³ Komunikat Komisji Europejskiej do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, Plan działań na rzecz równości kobiet i mężczyzn, 2006–2010, Bruksela, dnia 1.03.2006, KOM(2006) 92 wersja ostateczna, s. 2.

¹⁴ Communication from the Commission “*Incorporating equal opportunities For women and men into all community policies and activities*”, Brussels, 21.02.1996, COM(96) 67 final, Office for Official Publications of the European Communities, L-2985 Luxembourg, s. 3.

W latach 70. ubiegłego wieku ukazały się pierwsze „dyrektywy równościowe”:

- Dyrektywa Rady 75/117/EWG z dnia 10 lutego 1975 roku w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do stosowania zasady równości wynagrodzeń dla mężczyzn i kobiet (Dz. U. L 45, 19.02.1975, s. 19),
- Dyrektywa Rady 76/207/EWG z dnia 9 lutego 1976 roku w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia zawodowego i awansu zawodowego oraz warunków pracy (Dz. U. L 39, 14.02.1976, s. 40),
- Dyrektywa Rady 79/7/EWG z dnia 19 grudnia 1978 roku w sprawie stopniowego wprowadzania w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego (Dz. U. L 6, 10.01.1979, s. 24).

Lata 80. ubiegłego wieku przyniosły kolejne dokumenty:

- Dyrektywę Rady 86/378/EWG z dnia 24 lipca 1986 roku w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w systemach zabezpieczenia społecznego pracowników (Dz. U. L 225, 12.08.1986, s. 40) zmieniona Dyrektywą Rady 96/97/WE z dnia 20 grudnia 1996 r. (Dz. U. L 46 z 17.02.1997, s. 20) oraz
- Dyrektywę Rady 86/613/EWG z dnia 11 grudnia 1986 roku w sprawie stosowania zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn pracujących na własny rachunek, w tym w rolnictwie, na własny rachunek, oraz w sprawie ochrony kobiet pracujących na własny rachunek w okresie ciąży i macierzyństwa (Dz. U. L 359, 19.12.1986, s. 56).

W latach 90. ubiegłego wieku ukazały się następujące dokumenty w tejże materii, tj.

- Dyrektywa Rady 92/85/EWG z dnia 19 października 1992 roku w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły, i pracownic karmiących piersią (Dz.U. L 348, 28.11.1992, s. 1),

- Dyrektywa Rady 96/34/WE z dnia 3 czerwca 1996 roku w sprawie porozumienia ramowego dotyczącego urlopu rodzicielskiego zawartego przez UNICE, CEEP oraz ETUC (Dz. U. L 145 z 19.06.1996, s. 4), zmieniona dyrektywa Rady 97/75/WE z dnia 15 grudnia 1997 r. (Dz. U. L 10 z 16.01.1998, s. 24),
- Dyrektywa Rady 97/80/WE z dnia 15 grudnia 1997 roku dotycząca ciężaru dowodu w sprawach dyskryminacji ze względu na płeć (Dz. U. L 14 z 20.1.1998, s. 6).

W pierwszym dziesięcioleciu obecnego stulecia ukazały się następujące dokumenty:

- Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 roku ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz. U. L 303 z 2.12.2000, s. 16),
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/73/WE z dnia 23 września 2002 roku zmieniająca dyrektywę Rady 76/207/EWG w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy (Dz. U. L 269 z 5.10.2002, s. 15),
- Dyrektywa Rady 2004/113/WE z dnia 13 grudnia 2004 roku wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do towarów i usług oraz dostarczania towarów i usług (Dz. U. L 373 z 21.12.2004, s. 37),
- Dyrektywa 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 roku w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy – wersja preredagowana (Dz. U. L 204 z 26.07.2006, s. 23),
- Dyrektywa Rady 2010/18/UE z dnia 8 marca 2010 roku w sprawie wdrożenia zmienionego porozumienia ramowego dotyczącego urlopu rodzicielskiego zawartego przez BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC oraz uchylająca dyrektywę 96/34/WE (Dz. U. L 68 z 18.3.2010, s. 13),
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/41/UE z dnia 7 lipca 2010 roku w sprawie stosowania zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn prowadzących działalność na własny rachunek uchylająca dyrektywę 86/613/EWG (Dz. U. L 180 z 15.07.2010, s. 1).

Obok wymienionych dokumentów w uwzględnionym okresie pojawiło się wiele dokumentów niemających mocy wiążącej tj. rezolucje, zalecenia oraz opinie. W celu promowania równości w praktyce, począwszy od 1980 roku zostały również wdrożone konkretne programy działania. Miały one za zadanie finansowanie pozytywnych działań i projektów pilotażowych w dziedzinie godzenia życia rodzinnego i zawodowego przez kobiety, roli kobiet w procesie podejmowania decyzji, udziału kobiet w życiu gospodarczym i zatrudnieniu¹⁵.

Na przestrzeni lat zasada równości płci zyskała nowe oblicze. Zdaniem Komisji Europejskiej „UE dokonała znaczących postępów w osiągnięciu równości płci dzięki prawodawstwu w dziedzinie równego traktowania kobiet i mężczyzn, polityce uwzględniania tej problematyki w głównym nurcie życia politycznego i społecznego, konkretnym działaniom na rzecz awansu kobiet, programom działań i dialogowi społecznemu (w tym: ze społeczeństwem obywatelskim)”¹⁶.

Jednak zanim osiągnięto postęp w dziedzinie równego traktowania kobiet w polityce, na początku lat 90. ubiegłego wieku kwestia kwot wyborczych była tematem nie lubianym. System kwotowy w dyskursie publicznym był postrzegany, jako narzędzie mające służyć dyskryminacji mężczyzn¹⁷, a nie jako działania naprawcze. Te negatywne uczucia wobec kwot doprowadziły członków Europejskiej Sieci do poszukiwania

¹⁵ COM(96) 67 final, s. 3.

¹⁶ KOM(2006) 92 wersja ostateczna, s. 2.

¹⁷ Patrz: Wyrok Trybunału z dnia 17 października 1995 w sprawie C-450/93, Eckhard Kalkanke przeciwko Freie Hansestadt Bremen. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym: Bundesarbeitsgericht – Niemcy. „THE COURT, in answer to the questions referred to it by the Bundesarbeitsgericht by order of 22 June 1993, here by rules: Article 2(1) and (4) of Council Directive 76/207/EEC of 9 February 1976 on the implementation of the principle of equal treatment for men and women as regards access to employment, vocational training and promotion, and working conditions precludes national rules such as those in the present case which, where candidates of different sexes short listed for promotion are equally qualified, automatically give priority to women in sectors where they are underrepresented, under-representation being deemed to exist when women do not make up at least half of the staff in the individual pay brackets in the relevant personnel group or in the function levels provided for in the organization chart”. Z tego orzeczenia wypływa konkluzja, że pod żadnym pozorem system równouprawnienia nie powinien być wykorzystywany do promowania kobiet w dziedzinie zatrudnienia, posiadających podobne kwalifikacje zawodowe jak mężczyźni.

alternatywnych środków¹⁸. Unijna debata na temat pojęcia parytetów w demokracji rozpoczęła się od pierwszego Europejskiego Szczytu „Kobiet u Władzy”, który odbył się w Atenach w listopadzie 1992 roku. Pod koniec szczytu została przyjęta *Deklaracja Ateńska*, w której dostrzeżony został deficyt demokracji pod szyldem niedostatecznej reprezentacji kobiet w życiu politycznym. W treści *Deklaracji* podkreślono, że „obecną pozycję kobiet w państwach członkowskich Wspólnot Europejskich, jak i w innych państwach europejskich wciąż charakteryzuje głęboka nierówność w życiu publicznym oraz w kwestii podejmowania decyzji politycznych na szczeblu organów i jednostek na każdym poziomie – lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim. Dostrzegamy z niepokojem, że udział kobiet w podejmowaniu decyzji politycznych w wielu państwach europejskich nie uległ poprawie od połowy lat 70. i że ostatnie wydarzenia polityczne doprowadziły do znacznego spadku udziału kobiet w podejmowaniu decyzji w niektórych z tych państw, a zwłaszcza w Zgromadzeniach Ustawodawczych. Dochodzimy do wniosku, że formalnie zagwarantowany dostęp kobiet do tych samych praw przysługujących wszystkim, zarówno kobietom jak i mężczyznom [przyp. aut.], takich jak prawo do głosowania, kandydowania w wyborach i ubiegania się o stanowiska kierownicze w administracji publicznej, w praktyce nie znajduje odzwierciedlenia. Dlatego ubolewać należy nad brakiem odpowiedniej polityki, która urzeczywistniłaby w praktyce zasady demokracji”¹⁹. W *Deklaracji* proklamowano potrzebę osiągnięcia zrównoważonego podziału władzy w życiu publicznym i politycznym pomiędzy kobietami i mężczyznami. Aby osiągnąć wspomniany cel, system demokratyczny powinien promować równy udział w życiu publicznym i politycznym obywateli.

Deklaracja wyznaczyła tor dla działań podejmowanych na poziomie Wspólnoty w przedmiocie zwiększenia udziału kobiet w życiu publicznym i politycznym. Do istotnych dokumentów, które wypowiedają się w tejże kwestii zaliczyć należy zalecenie Rady 96/694 z dnia 2 grudnia

¹⁸ A. Hubert, European Commission, *Moving Beyond Quotas in the EU: An Emerging Stage of Democracy*, A paper presented at the International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA)/CEE Network for Gender Issues Conference, The Implementation of Quotas: European Experiences, Budapest, Hungary, 22–23 October 2004, s. 3.

¹⁹ *Athens Declaration* 3.11.1992, <http://www.eurit.it/Eurplace/diana/ateneen.html>.

1996 roku w sprawie wyrównanego udziału kobiet i mężczyzn w procesie podejmowania decyzji²⁰ oraz z dnia 2 marca 2000 roku w sprawie udziału kobiet w podejmowaniu decyzji²¹. Kwestia ta pojawia się także we wspólnotowej strategii ramowej w sprawie równości płci na lata 2001–2006, po raz pierwszy przyjętej przez Komisję w czerwcu 2000 roku. Strategia ta miała na celu utworzenie jednolitych i skoordynowanych ram działań dla wszystkich działań Komisji w wymienionej dziedzinie. Pojawiają się takie cele jak osiągnięcie równego udziału i reprezentacji kobiet w życiu gospodarczym czy równość płci w życiu obywatelskim²². Kolejnym krokiem było przyjęcie planu działania na rzecz równości płci na lata 2006–2010. W planie znalazła potwierdzenie zasada dwoistego traktowania równości płci, opartego na uwzględnianiu problematyki płci w głównym nurcie życia politycznego i społecznego (propagowanie równości płci we wszelkich obszarach polityki i działania) z jednej oraz na konkretnych działaniach z drugiej strony²³. W celu włączenia kobiet do życia politycznego oraz społecznego Komisja na tle przywoływanego dokumentu zalecała propagowanie równego uczestnictwa kobiet i mężczyzn w podejmowaniu decyzji. Zdaniem Komisji, niedostateczna reprezentacja kobiet w procesach podejmowania decyzji politycznych stanowi deficyt demokracji. Dlatego też, upowszechniania wymaga czynna postawa obywatelska kobiet i ich uczestnictwo w polityce oraz w administracji publicznej wyższego szczebla (czy to na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym czy unijnym)²⁴.

Następnym dokumentem bazującym na opisanych tekstach jest *Strategia na rzecz równości kobiet i mężczyzn na lata 2010–2015*, która określa działania w ramach pięciu obszarów priorytetowych

²⁰ Dz. U. C 262 z 18.9.2001, s. 248.

²¹ Dz. U. C 346 z 4.12.2000, s. 82.

²² Komunikat Komisji Europejskiej do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, oraz Komitetu Regionów, *Końcowe sprawozdanie dotyczące wykonania strategii ramowej oraz wspólnotowego programu działania dotyczącego wspólnotowej strategii w sprawie równości płci (2001–2006)*, {SEK(2008) 2365}, Bruksela, dnia 13.08.2008, KOM(2008) 503 wersja ostateczna, s. 2.

²³ Komunikat Komisji Europejskiej do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, oraz Komitetu Regionów, *Plan działań na rzecz równości kobiet i mężczyzn 2006–2010*, {SEC(2006) 275}, Bruksela, dnia 1.03.2006, KOM(2006) 92 wersja ostateczna, s. 2.

²⁴ KOM(2006) 92 wersja ostateczna, s. 7-8.

zdefiniowanych w Karcie Kobiet²⁵ tj., równa niezależność ekonomiczna; równa płaca za tę samą pracę i praca równej wartości; równość w procesach decyzyjnych²⁶; godność, integralność i eliminacja przemocy uwarunkowanej płcią, równość płci poza Unią, oraz rozważa kwestie przekrojowe²⁷. Komisja w ramach kluczowych obszarów działań w zapowiadzianym okresie, zamierza poddać refleksji inicjatywę zmierzającą do poprawy równowagi między obecnością kobiet i mężczyzn w procesie decyzyjnym. Będzie monitorowała cel zajmowania przez kobiety 25% stanowisk kierowniczych najwyższego szczebla w sektorze badawczo-naukowym. Będzie monitorowała postępy w osiągnięciu, co najmniej 40% reprezentacji obu płci pośród członków ustanowionych przez nią komitetów i grup eksperckich. Wesprze starania zmierzające do propagowania wyższego udziału kobiet w wyborach do Parlamentu Europejskiego, w tym jako kandydatki²⁸.

Problem niedostatecznej reprezentacji kobiet w podejmowaniu decyzji politycznych jest dostrzegalny nie tylko na szczeblu lokalnym, ale przede wszystkim na szczeblu regionalnym. Działania podejmowane przez instytucje UE mają na celu skorygowanie niedostatecznej

²⁵ Komunikat Komisji, *Zwiększone zaangażowanie na rzecz równości między kobietami i mężczyznami. Karta Kobiet*, Deklaracja Komisji Europejskiej z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet w 2010 r. dla upamiętnienia 15 rocznicy przyjęcia deklaracji i platformy działania na Światowej Konferencji ONZ w Pekinie w sprawie Kobiet oraz 30. rocznicy Konwencji ONZ w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Bruksela, dnia 5.03.2010, KOM(2010)78 wersja ostateczna.

²⁶ „Kobiety nadal nie mają pełnego udziału we władzy i procesach decyzyjnych. Równowaga płci w podejmowaniu decyzji w życiu politycznym i gospodarczym, w sektorach publicznym i prywatnym, pomoże Europie w wypracowywaniu bardziej skutecznej polityki, rozwijaniu społeczeństwa opartego na wiedzy świadomego problematyki związanej z płcią oraz tworzeniu silniejszego i bardziej zasobnego systemu demokratycznego. Ponawiamy nasze zobowiązanie do dążenia do bardziej sprawiedliwej reprezentacji kobiet i mężczyzn na stanowiskach decyzyjnych w życiu społecznym i w sferze gospodarczej. Wykorzystamy nasze kompetencje, w tym także unijne środki zachęcające do promowania większej obecności kobiet na odpowiedzialnych stanowiskach. Na naszym poziomie podejmiemy wszelkie wysiłki dla poprawienia równowagi płci w Komisji.”, KOM(2010)78 wersja ostateczna, s. 3.

²⁷ Komunikat Komisji Europejskiej do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, oraz Komitetu Regionów, *Strategia na rzecz równości kobiet i mężczyzn 2010-2015*, SEK(2010) 1079, SEK(2010) 1080, Bruksela, dnia 21.09.2010, KOM(2010) 491 wersja ostateczna, s. 4.

²⁸ KOM(2010) 491 wersja ostateczna, s. 8.

reprezentacji kobiet w życiu politycznym. Mechanizmem służącym do zapewnienia zwiększenia udziału kobiet w polityce są parytety. Przy czym pamiętać należy, iż samo pojęcie parytetów odnosi się do takiego ułożenia kandydatów na listach wyborczych w poszczególnych okręgach wyborczych, aby ogólna liczba kandydatów obu płci była dokładnie taka sama. Obok parytetów występuje także system kwotowy, polegający na określeniu procentowym udziału reprezentantów każdej z płci na liście kandydatów²⁹. Obecnie jest to najbardziej rozpowszechniony system służący zapewnieniu zwiększenia udziału kobiet w życiu politycznym³⁰.

Dotychczas parytety na listach wyborczych zostały z sukcesem wprowadzone we Francji, Hiszpanii, Belgii, Słowenii, Portugalii i w Polsce³¹. Pierwszym państwem, które zastosowało przepisy mające na celu osiągnięcie równości między mężczyznami i kobietami w celu skorygowania niedostatecznej reprezentacji kobiet w polityce była Francja. Uregulowania prawne odnajdujemy w ustawie z 6 czerwca 2000 roku w sprawie promowania równego dostępu kobiet i mężczyzn do mandatów wyborczych i biur wyborczych³², które zastosowane zostały po raz pierwszy we Francji w czasie wyborów lokalnych w marcu w 2001 roku³³.

²⁹ B. Michalak, A. Sokala, *Leksykon prawa wyborczego i systemów wyborczych*, LEX 2010, (wersja elektroniczna).

³⁰ Poza wspomnianymi systemami należałoby wymienić jeszcze: system suwakowy (*zip ping*) polegający na naprzemiennym umieszczeniu na listach wyborczych kandydatów obu płci na listach wyborczych; kobiece listy kandydatów, które składają się wyłącznie z kobiet; parowanie okręgów (*twinning*) polegające na zgłaszaniu kandydatów obu płci w sąsiednich okręgach, niejako w parach, gdzie w jednym okręgu kandydatem jest mężczyzna, a w drugim kobieta. B. Michalak, A. Sokala, *Leksykon prawa wyborczego i systemów wyborczych*, op. cit.

³¹ PE, *Parlament za większą rolę kobiet w polityce i biznesie*, Sesja plenarna w Strasburgu, 12–15 marca 2012 r., publikacja elektroniczna: <http://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/content/20120302FCS39886/4/html/Parlament-za-wi%C4%99kszy%C4%85-rol%C4%85-kobiet-w-polityce-i-biznesie>, [dostęp: 13.03.2012].

³² Loi n° 2000-493 du 6 juin 2000 *tendant à favoriser l'égal accès des femmes et des hommes aux mandats électoraux et fonctions électives*, parue au JO n° 131 du 7 juin 2000, Version consolidée au 14 mai 2009, publikacja elektroniczna: <http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000400185>.

³³ Ministère de l'intérieur, *Les modalités d'élection en France, Les évolutions du droit électoral français*, publikacja elektroniczna: http://www.interieur.gouv.fr/sections/a_votre_service/elections/les_elections_en_france/modalites-d-elections/modalites-election-france.

Na skutek zmian wprowadzonych pod koniec grudnia 2002 roku w belgijskiej ordynacji wyborczej, pojawił się w Kodeksie Wyborczym art. 117 bis, z treści którego wynikało, że na listach wyborczych, różnica między liczbą kandydatów (także kandydatów alternatywnych) obu płci nie może być większa niż jeden, także na listach zastępców. Dwóch pierwszych kandydatów na listach wyborczych i na listach zastępców nie może być tej samej płci³⁴. Mimo wprowadzonych w 2003 roku zmian, w wyborach, które odbyły się w czerwcu 2003 roku, dopuszczono możliwość, aby trzech kandydatów na każdej liście było tej samej płci. Nie było obowiązkowego naprzemiennego umieszczania kandydatów na listach wyborczych „mężczyzna – kobieta”, przy jednoczesnym zachowaniu proporcji między płciami 50/50³⁵.

Słoweńska Ustawa o wyborach do Zgromadzenia Narodowego z 1992 roku, po zmianach wprowadzonych w lipcu 2006 roku, do art. 43 Ustawy³⁶, w punkcie szóstym gwarantuje 35% kwoty dla kandydatów obydwójga płci. Natomiast w Ustawie o wyborach lokalnych z 1993 roku³⁷, po zmianach wprowadzonych w lipcu 2005 roku, w dodanym art. 70a, ustawodawca słoweński gwarantuje, w wyborach do rad gmin, co najmniej 40% kwoty dla kandydatów każdej z płci. Kandydaci w pierwszej połowie listy powinni być umieszczani naprzemiennie.

³⁴ Code électoral, 12 avril 1894 (coordination officieuse jusqu'au 01.05.2004, parytety do ordynacji wyborczej zostały wprowadzone ustawą L 2002-12-13/41, art. 5, 003; En vigueur: 20.01.2003.

³⁵ *La candidature des Belges aux élections*, publikacja elektroniczna: <http://www.ibz.rrn.fgov.be/index.php?id=428&L=2>, SPF Intérieur – Direction des elections, [tłumaczenie własne].

³⁶ *Zakon o volitvah v državni zbor – ZVDZ* (Uradni list RS, št. 44/1992 z dne 10.09.1992). Kwoty wyborcze do prawa o wyborach do Zgromadzenia Narodowego zostały wprowadzone przez UKAZ o razglasitvi Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o volitvah v državni zbor (ZVDZ-B), Razglašam Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o volitvah v državni zbor (ZVDZ-B), ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije na seji 11. julija 2006. Št. 001-22-108/06, Ljubljana, dne 19. julija 2006 (Uradni list RS, št. 78/2006), [tłumaczenie własne].

³⁷ *Zakon o lokalnih volitvah – ZLV* (Uradni list RS, št. 72/93 z dne 31. 12. 1993). Kwoty wyborcze do prawa o wyborach lokalnych zostały wprowadzone przez UKAZ o razglasitvi Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalnih volitvah (ZLV-E) Razglašam Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalnih volitvah (ZLV-E), ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije na seji 15. julija 2005. Št. 001-22-62/05, Ljubljana, dne 25. julija 2005, [tłumaczenie własne].

W Portugalii 21 sierpnia 2006 roku powołano do życia Ustawę o parytetach³⁸. W art. 1 Ustawy została wyrażona zasada ogólna, z której wynika, że podział kandydatów na listach wyborczych do Zgromadzenia Republiki, Parlamentu Europejskiego oraz władz lokalnych odbywa się na zasadzie wspierania równości mężczyzn i kobiet. W art. 2 ust 1. znajdujemy wyjaśnienie dla potrzeb tego dokumentu pojęcia „parytet”. I tak, przez parytet rozumie się przedstawienie co najmniej 33,3% kandydatów każdej z płci na listach wyborczych. W ust. 2 tegoż artykułu, ustawodawca przewidział, iż listy nie mogą zawierać więcej niż dwóch kandydatów tej samej płci umieszczonych w kolejności następującej po sobie. Z ust. 3 wynika, że w wyborach, w których znajdują się okręgi jednomandatowe, prawo wyborcze ustanawia mechanizmy zapewnienia minimalnego udziału przedstawicieli każdej z płci.

Do hiszpańskiej ordynacji wyborczej (*LOREG – La Ley Orgánica del Régimen Electoral General*³⁹) na skutek zmian wprowadzonych ustawą organiczną 3/2007 z dnia 22 marca 2007 roku w sprawie rzeczywistej równości kobiet i mężczyzn, dodany został art. 44 bis gwarantujący zrównoważony skład list wyborczych do Kongresu, w wyborach lokalnych, Rady Wysp (*Consejos Insulares*⁴⁰), Rady Wysp Kanaryjskich (*Cabildos Insulares Canarios*), Parlamentu Europejskiego i Zgromadzenia Ustawodawczego Wspólnot Autonomicznych (*Asambleas Legislativas de las Comunidades Autónomas*). Zgodnie z treścią dodanego przepisu, na listach wyborczych powinni się znaleźć kandydaci obydwu płci, z co najmniej 40% udziałem na rzecz każdej z nich. W sytuacji, kiedy liczba miejsc do obsadzenia byłaby mniejsza niż pięć, odsetek kobiet i mężczyzn powinien być jak najbardziej zbliżony do równowagi liczebnej.

W prawie polskim kwoty gwarantujące co najmniej 35% udziału kobiet na listach wyborczych zostały wprowadzone Ustawą z dnia 5 stycznia 2011 roku o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin,

³⁸ Assembleia da República, Lei Orgânica n.o 3/2006, de 21 de Agosto, *Lei da paridade*: estabelece que as listas para a Assembleia da República, para o Parlamento Europeu e para as autarquias locais são compostas de modo a assegurar a representação mínima de 33% de cada um dos sexos, *Diário da República*, 1.a série—No. 160–21 de Agosto de 2006, s. 5896, [tłumaczenie własne].

³⁹ La Ley Orgánica 5/1985, de 19 de junio, del Régimen Electoral General.

⁴⁰ Jest to organ samorządowy poszczególnych wysp położonych na archipelagu Balearów (wyspy Majorca, Minorca, Ibiza i Formentera).

rad powiatów i sejmików województw, ustawy – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawa – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego⁴¹. Ustawa ta obowiązywała przez okres pięciu miesięcy. Uchylona została Ustawą z dnia 5 stycznia 2011 roku Kodeks Wyborczy⁴². W obecnie obowiązującym Kodeksie Wyborczym znalazł się przepis art. 211 § 3 pkt 1), z którego wynika, że liczba kobiet nie może być mniejsza niż 35% liczby wszystkich kandydatów na liście.

Zapisy dotyczące kwot wyborczych mogą występować, jak to zostało zaprezentowane w formie regulowanej przez prawo wyborcze lub w formie dobrowolnych wewnątrzpartyjnych regulacji (patrz tabela 2).

Parlament Europejski opowiada się za tym, aby kobiety miały także udział w podejmowaniu decyzji wysokiego szczebla, zajmowały pozycje na listach wyborczych oraz były wybierane do pełnienia czołowych stanowisk w Unii Europejskiej. Aby poprawić równowagę płci w instytucjach unijnych, członkowie Parlamentu Europejskiego nawołują rządy krajów członkowskich do tego, aby po wyborach w 2014 roku, na stanowiska komisarzy unijnych wysuwali kandydatury zarówno kobiet, jak i mężczyzn. Zauważyć należy, iż obecnie kobiety stanowią 35 % wszystkich członków Parlamentu Europejskiego, podczas gdy średnia dla reprezentacji kobiet w parlamentach narodowych w państwach UE pozostaje na niezmiennym poziomie 24%. Zaledwie 23% kobiet piastuje stanowiska ministrów⁴³. Niepokojące jest to, że liczba wiceprzewodniczących Parlamentu Europejskiego płci żeńskiej zmalała w drugiej połowie kadencji parlamentarnej 2009–2014⁴⁴.

Na poziomie krajowym, reprezentacja kobiet w parlamentach jednoizbowych lub w niższej izbie parlamentu państw członkowskich UE-27 wzrosła w ciągu ostatniej dekady z ok. 16% w 1997 roku do 24% w 2008. Wzrost następował o mniej niż jeden punkt procentowy rocznie. Ozna-

⁴¹ Dz. U. 2011 nr 34 poz. 172.

⁴² Dz. U. 2011 nr 21 poz. 112.

⁴³ PE, *Parlament za większą rolę kobiet w polityce i biznesie*, Sesja plenarna w Strasburgu, 12–15 marca 2012 r., publikacja elektroniczna: <http://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/content/20120302FCS39886/4/html/Parlament-za-wi%C4%99ksz%C4%85-rol%C4%85-kobiet-w-polityce-i-biznesie>, [dostęp: 13.03.2012].

⁴⁴ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 13 marca 2012 r. w sprawie równości kobiet i mężczyzn w Unii Europejskiej – 2011/2244 (INI), pkt D.

Tabela 2. Zapisy dotyczące kwot gwarantowanych przez partię na listach wyborczych w poszczególnych państwach członkowskich UE⁴⁵

Państwo	Oficjalna nazwa partii/ ugrupowania	Zapisy dotyczące kwot
Austria	Die Grünen-Die Grünen Alternativen (GA)	GA ma zagwarantowane 50% kwoty dla kobiet na listach partyjnych (1993);
	Österreichische Volkspartei (ÖVP)	ÖVP ma 33,3% kwoty dla kobiet na listach partyjnych (1995);
	Sozialdemokratische Partei Österreichs (SPÖ)	SPÖ ma 40% kwoty dla kobiet na listach partyjnych (1985);
Chorwacja	Socjaldemokratska Partija Hrvatske (SDP)	W 1996 roku SDP wprowadziła dobrowolny 40% limit. W 2000 roku partia przyjęła formułę 40% kwotę dla kobiet i mężczyzn na listach wyborczych;
Cypr	Kinima Sosialdimokraton (KISOS)	KISOS ma 30% kwoty dla kobiet;
Czechy	Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)	25% spośród wybranych osób przez ČSSD musi być kobietami. Jeśli lokalna organizacja partii nie wyznaczy 25% kobiet spośród swoich najlepszych kandydatów, Sociálně demokratické ženy (SDŽ) ma prawo do nominowania dodatkowych kobiety;
Francja	Le Parti socialiste (PS)	PS ma 50% kwoty na listach wyborczych (1990);

⁴⁵ Opracowano na podstawie: Voluntary Political Party Quotas, <http://www.quotaproject.org/systemParty.cfm>, [tłumaczenie własne].

cd. Tabela 2.

Państwo	Oficjalna nazwa partii/ ugrupowania	Zapisy dotyczące kwot
Niemcy	Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD) Die Linkspartei	SPD gwarantuje na swoich listach wyborczych co najmniej 40% kwoty dla każdej z płci (Statut partii, art. 11 [2], ordynacja wyborcza partii, art. 4 i 8 [2]); Na listach kandydatów, pierwsze dwa i następnie, co drugie miejsce jest zarezerwowane dla kobiet (Statut partii, art. 10 [5]);
Grecja	Bündnis 90/Die Grünen Christlich-Demokratische Union (CDU) Panellenio Sosialistiko Kímena (PASOK)	Od 1986 roku, Sojusz Zieloni 90 miał 50% kwoty dla kobiet na listach Partii. Przynajmniej jedna trzecia kandydatów na listach wyborczych i listach kandydatów na urzędy w partii powinna być obsadzona przez kobiety (1996). Jeśli kwota ta nie zostanie osiągnięta, wewnętrzne wybory muszą zostać powtórzone (Statut partii, art. 15 [2-3]); PASOK ma 40% kwoty minimalne dla kobiet na listach partyjnych;
Węgry	Magyar Szocialista Partia (MSZP) Mas Lehet Politika (LMP)	MSZP ma 20% kwoty dla kobiet; Na listach wyborczych w wyborach do Zgromadzenia Narodowego i Parlamentu Europejskiego, nazwiska maksymalnie dwóch kandydatów tej samej płci mogą występować po sobie;
Włochy	Partito Democratico (PD)	PD ma 50% kwoty dla kobiet. (Statut Partii z 2008, art. 19);
Litwa	Lietuvos socialdemokratų Partija (LSDP)	SDP posiada kwotę na co najmniej 1/3 obu płci;

cd. Tabela 2.

Państwo	Oficjalna nazwa partii/ ugrupowania	Zapisy dotyczące kwot
Luksemburg	Chrëschtlech Sozial Vollekspartei (CSV)	CSV posiada 33% kwoty dla kobiet na listach partyjnych;
	Dei Lenk	Partia stosuje 50% kwoty wewnątrz partii i na listach wyborczych.
	Lëtzebuenger Sozialisteschen Arbechterpartei (LSAP)	Statut LSAP gwarantuje sprawiedliwy podział stanowisk i obowiązków między kobietami i mężczyznami. W wewnętrznych wyborach kierownictwa partii przyjęto, że w siedmioosobowej komisji, powinny zasiadać co najmniej trzy kobiety i trzech mężczyzn;
	Dei Gréng / Les Verts	Partia dąży do zastosowania parytetu w partyjnych organach, na stanowiskach oraz na listach wyborczych;
Malta	Partit Laburista (MLP)	Partia Pracy ma zagwarantowane 20% kwoty dla kobiet na listach partyjnych;
Holandia	Partij van de Arbeid (PvdA)	Na krajowych listach partyjnych kandydaci powinni być umieszczani naprzemiennie mężczyzna – kobieta. Kwestie, takie jak wiek i pochodzenie etniczne również powinny być brane pod uwagę. Kongres partii zawsze ma ostatnie słowo w sprawie składu list (1987);
	GroenLinks (GL)	GL ma zarezerwowany kwotowy udział na liście partyjnej dla kobiet (procentowo nie potwierdzone);
Rumunia	Partidul socialdemokrata Rumunia (PSDR)	PSDR gwarantowała 25% kwoty dla kobiet na listach partyjnych. PSDR w 2001 roku połączyła się z partią PSD, partią socjaldemokratyczną;
	Partidul demokrata (PD)	Partia Demokratyczna przyjęła kwotę 30%.
	Partidul socialdemokrata (PSD)	W 2001 PSDR (Rumuńska Partia Socjaldemokratyczna) i PDSR (Socjalistyczna Partia Demokratyczna w Rumunii) połączyły się; przed wyborami w 2004 roku PSD przyjęła 30% kwoty dla obydwu płci;

cd. Tabela 2.

Państwo	Oficjalna nazwa partii/ ugrupowania	Zapisy dotyczące kwot
Słowacja	<p>Komunistická strana Slovenska (KSS)</p> <p>Aliancia Nového Občana (ANO)</p> <p>Strana Demokratickej Ľavice (SDL)</p> <p>Ľudová strana - Hnutie ZA demokratické Slovensko (HZDS)</p>	<p>KSS nie jest reprezentowana w parlamencie po wyborach w 2006;</p> <p>ANO ma nieformalną 33% kwoty dla kobiet. ANO nie jest reprezentowana w parlamencie po wyborach w 2006;</p> <p>SDL miała 20% kwoty dla kobiet na listach partyjnych. Partia połączyła się z partią SMER (sociálna demokracia). SMER nie gwarantuje kwot wyborczych dla kobiet;</p> <p>HZDS gwarantuje parytety;</p>
Słowenia	<p>Socialni Demokrati (SD)</p> <p>Liberalna Demokracija Slovenije (LDS)</p>	<p>W 1992 roku wprowadzone zostały 33% kwoty dla obu płci. W 1996 roku w wyborach 42% partyjnych kandydatów stanowiły kobiety, ale nawet jedna z nich nie została wybrana. Kontyngent został zmieniony i wynosi obecnie 40% (1997). W 2005 roku partia skróciła swoją nazwę do Socialni Demokrati;</p> <p>W 1998 roku został wprowadzony 25% kontyngent dla obydwu płci. Od tego czasu powiolen przy każdych następnych wyborach wzrastać o 3 punkty procentowe aż do osiągnięcia 40%;</p>
Hiszpania	<p>Partido Socialista Obrero Espanol (PSOE)</p> <p>Izquierda Unida (Im)</p> <p>Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC)</p> <p>Iniciativa per Catalunya-Verds (ICV)</p>	<p>Od 1997 roku PSOE ma 40% kwoty dla obu płci (Statut partii, 2009, art. 7k). Partia po raz pierwszy wprowadziła regulę 25% kwot w 1988 roku;</p> <p>Od roku 1997 IU ma 40% kwoty dla obu płci (Statut partii z 2008, art. 7). Kontyngent został wprowadzony w 1989 roku i wynosił pierwotnie 25%;</p> <p>PSC ma 40% limit dla obu płci (2000). Kontyngent został wprowadzony w 1982 roku (12%) i rozbudowany w 1987 (15%), 1990 (25%) i 1996 (30%);</p> <p>ICV ma 40% kwoty dla obu płci (2002). Kontyngent został wprowadzony w 1991 roku (30%);</p>

cd. Tabela 2.

Państwo	Oficjalna nazwa partii/ ugrupowania	Zapisy dotyczące kwot
Hiszpania	Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)	ERC ma 40% kwoty dla obu płci (2004);
	Bloque Nacionalista Galego (BNG)	Kwoty zostały zatwierdzone przez BNG w 2002 roku (40% kwoty dla obu płci);
	Coalición Canaria (CC)	40% kwoty dla obu płci, kontyngent został zatwierdzony przez KC w 2000 roku. (Statut partii, 2008, art. 4:18).
Szwecja	Socialdemokraterna (S)	W partii jest stosowany system suwakowy od 1993 roku. System kwotowy wewnątrz partii jest stosowany od 1978 roku;
	Vänsterpartiet (V)	Od 1993 roku są stosowane minimalne 50% kwoty dla kobiet na listach partyjnych. Po raz pierwszy regułę kontyngentu partia wprowadziła w 1987 roku. System kwotowy wewnątrz partii jest stosowany od 1978 roku;
	Miljöpartiet de Gröna (MP)	50% kwoty dla obu płci na listach partyjnych, plus minus jedna osoba (1997). Regułę kontyngentu partia wprowadziła w 1987 roku. System kwotowy wewnątrz partii jest stosowany od 1981 roku;
	Moderaterna (M)	Dwie kobiety i dwóch mężczyzn powinno być umieszczonych na czterech czołowych pozycjach na liście partii w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku;
Szwajcaria	Sozialdemokratische Partei der Schweiz (SPS / PSS)	Partia ma 40% kwoty dla kobiet na listach partyjnych;
Wielka Brytania	Liberal Democrats	W 2001 roku LD przyjęła 40% kwoty dla kobiet kandydatów, a jednocześnie odrzuciła wszystkie – umieszczone na tzw. shortlists. Przed wyborami w 2005 roku, partia umieściła kobiety na 40% „miejsc do wygrania”. Obecnie tendencja w partii jest taka, aby kobiety miały zagwarantowany 50% udział na listach kandydatów;
	Labour Party	Członkowie partii mają po dwa głosy – jeden dla kobiety i jeden dla mężczyzny. Mężczyzna i kobieta z największą liczbą głosów zostają wybrani.

cza to, że nadal w krajowych organach ustawodawczych w całej Europie zasiadają głównie mężczyźni. Zdecydowanie wolniej następuje wzrost liczby kobiet w wyższych izbach parlamentu, obecnie wynosi poniżej 20% w porównaniu do 8% w 1997 roku. Zaznaczyć należy, iż w trzech państwach kobiety stanowią więcej niż 40% członków niższej izby parlamentu tj. w Szwecji i Holandii. Jednak w większości państw członkowskich UE (17), wciąż w parlamentach zasiada mniej niż 25% kobiet, a na Malcie mniej niż 10%. Wśród wyższych izb parlamentu, wyjątek stanowi belgijski Senat, w którym zasiada ponad 40% kobiet, podczas gdy Krajowa Rada Słowenii (Državni Svet) ma tylko jedną kobietę wśród swoich 40 członków (2,5%)⁴⁶.

Komisja Europejska w raporcie z 2007 roku donosi, iż tylko w ośmiu państwach Unii Europejskiej kobiety zajmowały stanowisko premiera lub inne adekwatne, tj. w Wielkiej Brytanii, Portugalii, Niemczech (obecnie), Danii (obecnie), Francji, Polsce, Bułgarii, Finlandii oraz na Litwie (dwa razy)⁴⁷.

Parlament Europejski w swojej rezolucji z dnia 13 marca 2012 roku wezwał państwa członkowskie do rozważenia wprowadzania odpowiednich przepisów, takich jak pozytywne środki działania, w celu poczynienia postępów w zakresie osiągnięcia parytetu oraz do zapewnienia skuteczności tych środków – tam, gdzie są one zgodne z systemem wyborczym i partie polityczne są odpowiedzialne za ustalanie list wyborczych – za pomocą tzw. systemów suwakowych (tzw. ZIP), monitorowania i skutecznych kar w celu ułatwienia bardziej zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w podejmowaniu decyzji politycznych⁴⁸. Parlament Europejski w przywoływanej rezolucji zwrócił się do Komisji oraz państw członkowskich z apelem, aby przyjęte zostały odpowiednie środki zmierzające do zachęcenia kobiet do czynnego udziału w życiu politycznym, wyborach oraz zaangażowania się w tę niezwykle palącą

⁴⁶ European Commission, *Women in European politics – time for action*, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit G1, Luxembourg 2009, s. 21, [tłumaczenie własne].

⁴⁷ European Commission, *Women and men in decision-making 2007. Analysis of the situation and trends*, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit G1, Manuscript completed in January 2008, s. 6, [tłumaczenie własne].

⁴⁸ Rezolucja PE, (2011/2244 (INI)), pkt. 2.

Tabela 3. Członkowie krajowych rządów z uwzględnieniem płci⁴⁹

Państwo	Prezydent	Premier	Młodzi i starsi ministrowie			
			K (lb.)	M (lb.)	K (%)	M (%)
Belgia	–	M	6	13	32	68
Bułgaria	M	M	18	32	36	64
Czechy	M	M	2	14	13	87
Dania	-	K	9	14	39	61
Niemcy	M	K	13	33	28	72
Estonia	M	M	1	12	8	92
Irlandia	M	M	6	24	20	80
Grecja	M	M	2	15	12	88
Hiszpania	–	M	10	28	26	74
Francja	M	M	17	18	49	51
Włochy	M	M	6	40	13	87
Cypr	M	M	3	9	25	75
Łotwa	M	M	8	18	31	69
Litwa	K	M	8	45	15	85
Luxemburg	-	M	4	11	27	73
Węgry	M	M	1	10	9	91
Malta	M	M	2	12	14	86
Holandia	–	M	5	15	25	75
Austria	M	M	6	12	33	67
Polska	M	M	29	87	25	75
Portugalia	M	M	8	40	17	83
Rumunia	M	M	2	19	10	90
Słowenia	M	M	8	28	22	78
Słowacja	M	M	3	30	9	91
Finlandia	M	M	14	18	44	56
Szwecja	–	M	13	11	54	46
Wielka Brytania	–	M	21	100	17	83
EU-27	1K 19M	2K 25M	225	708	24	76
– nie dotyczy.						
Dane zostały zebrane w okresie 07–17.05.2012 r.						

⁴⁹ *National governments*, publikacja elektroniczna: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/politics/national-governments/index_en.htm, [tłumaczenie własne].

Tabela 4. Kobiety w parlamentach narodowych państw członkowskich UE-27 (stan na 31.03.2012 roku)⁵⁰

Lp.	Państwo	Parlament jednoizbowy lub Sejm				Wysoka Izba lub Senat			
		Kandydaci	Miejsca*	Kobiety	K ()	Kandydaci	Miejsca*	Kobiety	K ()
1.	Szwecja	9 2010	349	156	44,70	-	-	-	-
2.	Holandia	6 2010	150	61	40,70	5 2011	75	27	36,00
3.	Dania	9 2011	179	70	39,10	-	-	-	-
4.	Belgia	6 2010	150	57	38,00	6 2010	71	29	40,80
5.	Hiszpania	11 2011	350	126	36,00	11 2011	263	88	33,50
6.	Niemcy	9 2009	620	204	32,90	d.n.	69	19	27,50
7.	Słowenia	12 2011	90	29	32,20	11 2007	40	1	2,50
8.	Portugalia	6 2011	230	66	28,70	-	-	-	-
9.	Austria	9 2008	183	51	27,90	d.n.	61	19	31,10
10.	Luksemburg	6 2009	60	15	25,00	-	-	-	-
11.	Chorwacja	12 2011	151	36	23,80	-	-	-	-
12.	Polska	10 2011	460	109	23,70	10 2011	100	13	13,00
13.	Łotwa	9 2011	100	23	23,00	-	-	-	-

⁵⁰ Opracowano na podstawie <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>, [tłumaczenie własne].

cd. Tabela 4.

14.	Wielka Brytania	5 2010	650	145	22,30	d.n.	827	181	21,90
15.	Czechy	5 2010	200	44	22,00	10 2010	81	15	18,50
16.	Włochy	4 2008	630	136	21,60	4 2008	321	61	19,00
17.	Bułgaria	7 2009	240	50	20,80	-	-	-	-
18.	Estonia	3 2011	101	20	19,80	-	-	-	-
19.	Litwa	10 2008	141	27	19,10	-	-	-	-
20.	Malta	3 2008	69	6	8,70	-	-	-	-
21.	Francja	6 2007	577	109	18,90	9 2011	347	77	22,20
22.	Grecja	10 2009	300	56	18,70	-	-	-	-
23.	Słowacja	3 2012	150	26	17,30	-	-	-	-
24.	Irlandia	2 2011	166	25	15,10	4 2011	60	18	30,00
25.	Rumunia	11 2008	330	37	11,20	11 2008	136	8	5,90
26.	Cypr	5 2011	56	6	10,70	-	-	-	-
27.	Węgry	4 2010	386	34	8,80	-	-	-	-

* Liczby odpowiadają liczbie mandatów w parlamencie; d.n. – dane niedostępne

kwestię. Celem jest osiągnięcie parytetu płci w wewnętrznych procesach podejmowania decyzji, w nominacjach na wybieralne stanowiska oraz na partyjnych listach wyborczych poprzez wprowadzenie liczby miejsc zastrzeżonych dla kobiet tam, gdzie jest to zgodne z systemem wyborczym. Ważne jest to, aby partie w sposób odpowiedni ustalały listy wyborcze oraz kobiety zajmowały dogodnie pozycje na tych listach⁵¹. Należy pamiętać także o tym, że już na poziomie partii powinny być podejmowane działania mające na celu promowanie parytetu płci, polegające na stworzeniu i wdrożeniu systemów kwot i innych pozytywnych działań, jak np. stosowanie zasad kolejności umieszczania kandydatów na listach wyborczych. Na państwach członkowskich powinien spoczywać obowiązek wprowadzenia odpowiednich przepisów określających cele w zakresie parytetów płci dla partii politycznych, oraz odpowiednich sankcji w przypadku niezastosowania się do tych przepisów⁵².

Wspólnota stoi na stanowisku, iż zwiększenie udziału kobiet w podejmowaniu decyzji politycznych, może przyczynić się do poprawy jakości podejmowanych decyzji, a tym samym wpłynąć pozytywnie na obraz obecnego życia politycznego. Zanim jednak to nastąpi, na poziomie państw członkowskich powinny zostać podjęte odpowiednie, pozytywne działania. W 2011 roku w Polsce zostały wprowadzone gruntowne zmiany, głównie w przestrzeni prawnej, które powinny przyczynić się do zwiększenia udziału kobiet w życiu politycznym. Zmiany te, jak się okazało podczas wyborów parlamentarnych w 2011 roku, nie są jednak wystarczające. Problem w dalszym ciągu stanowi stereotypowe postrzeganie roli kobiet oraz powszechna opinia, że mężczyźni lepiej wiedzą, o co w polityce chodzi (badania sondażowe CEBOS). Taki sposób myślenia przyczynia się do osłabienia mechanizmów prawnych gwarantujących w ordynacji wyborczej kwoty, co najmniej 35% udziału kobiet na listach wyborczych⁵³.

51 Ibidem, pkt. 5. (51)

52 Ibidem, pkt. 6. (52)

53 Patrz. B. Goworko-Składanek, *Uczest zınok u cucpilnomu zıtti urachuwannjam doslıdzen, pırowedenich w 1993–2010 rr. w Polsce* [w:] *Genderni pidchodi u cferi derzawnnoj clużbi ta clużbi w organach mıscewego samowrjaduwannja, Materiali miżnarodnoj haukowo-prakticznnoj konferenciji, 1 czerwnia 2012 r.*, Łuck 2012, s. 51-57.

Bibliografia

Literatura

- Banaszak B., *Porównawcze prawo konstytucyjne współczesnych państw demokratycznych*, Warszawa 2007.
- European Commission, *Women in European politics – time for action*, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit G1, Luxemburg 2009.
- European Commission, *Women and men in decision-making 2007. Analysis of the situation and trends*, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit G1, Manuscript completed in January 2008.
- Goworko-Składanek B., *Uczest żinok u cucpilnomu žitti urachuwannjam doslidžen, prowadenich w 1993–2010 rr. w Polshi [w:] Genderni pidchodi u cferi derżawnoj chłuzbi ta chłuzbi w organach miscewogo samowrjaduwannja, Materiali miżnarodnoj haukowo-practicznoj konferencji, 1 czerwca 2012 r., Łuck 2012, s. 51-7.*
- Górecki D. (red.), *Polskie prawo konstytucyjne w zarysie*, Warszawa 2008.
- Hubert A., European Commission, *Moving Beyond Quotas in the EU: An Emerging Stage of Democracy*, A paper presented at the International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA)/CEE Network for Gender Issues Conference, The Implementation of Quotas: European Experiences, Budapest, Hungary, 22–23 October 2004
- Jasiński F., *Karta Praw Podstawowych UE*, ABC 2003, LEX 36161, wersja elektroniczna.
- Michalak B., Sokala A., *Leksykon prawa wyborczego i systemów wyborczych*, LEX 2010, wersja elektroniczna.

Orzecznictwo

- Wyrok Trybunału z dnia 12 grudnia 2002 r. w sprawie C-442/00 Rodríguez Caballero.
- Wyrok Sądu do Spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej (w pełnym składzie) z dnia 29 czerwca 2011, w sprawie F-7/07, Marie-Thérèse Angioi.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 19 października 1977 r. w sprawach połączonych 117/76 i 16/77 Ruckdeschel i in.

- Wyrok Sądu do Spraw Służby Publicznej (trzecia izba) z dnia 22 października 2008 r., Sprawa F-46/07, Marie Tzirani przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości WE z dnia 11 listopada 1997 r., w sprawie C-409/95, Hellmut Marschall a Land Nordrhein-Westfalen.
- Wyrok Trybunału z dnia 17 października 1995 w sprawie C-450/93, Eckhard Kalanke przeciwko Freie Hansestadt Bremen. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym: Bundesarbeitsgericht – Niemcy.

Dokumenty

Code électorale, 12 avril 1894 (coordination officieuse jusqu'au 01.05.2004).

Communication from the Commission “Incorporating equal opportunities For women and men into all community policies and activities”, Brussels, 21.02.1996, COM(96) 67 final, Office for Official Publications of the European Communities, L-2985 Luxembourg.

<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>.

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Dz. U. UE C 83 z 30.3.2010, s. 389.

Komunikat Komisji Europejskiej do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, *Plan działań na rzecz równości kobiet i mężczyzn*, 2006–2010, Bruksela, dnia 1.3.2006, KOM(2006) 92 wersja ostateczna.

Komunikat Komisji Europejskiej do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, oraz Komitetu Regionów, *Końcowe sprawozdanie dotyczące wykonania strategii ramowej oraz wspólnotowego programu działania dotyczącego wspólnotowej strategii w sprawie równości płci (2001–2006)*, {SEK(2008) 2365}, Bruksela, dnia 13.8.2008, KOM(2008) 503 wersja ostateczna.

Komunikat Komisji Europejskiej do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, oraz Komitetu Regionów, *Plan działań na rzecz równości kobiet i mężczyzn 2006–2010*, {SEC(2006) 275}, Bruksela, dnia 1.3.2006, KOM(2006) 92 wersja ostateczna.

Komunikat Komisji, *Zwiększone zaangażowanie na rzecz równości między kobietami i mężczyznami*

Karta Kobiet, Deklaracja Komisji Europejskiej z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet w 2010 dla upamiętnienia 15. rocznicy przyjęcia deklaracji i platformy działania na Światowej Konferencji ONZ w sprawie Kobiet w Pekinie oraz 30. rocznicy Konwencji ONZ w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Bruksela, dnia 5.3.2010, KOM(2010)78 wersja ostateczna.

Komunikat Komisji Europejskiej do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, oraz Komitetu Regionów, *Strategia na rzecz równości kobiet i mężczyzn 2010–2015*, SEK(2010) 1079, SEK(2010) 1080, Bruksela, dnia 21.9.2010, KOM (2010) 491 wersja ostateczna.

La Ley Orgánica 5/1985, de 19 de junio, del Régimen Electoral General.

Lei da paridade, Diário da República, 1.a série–N.o 160–21 de Agosto de 2006, s. 5896.

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 13 marca 2012 r. *w sprawie równości kobiet i mężczyzn w Unii Europejskiej – 2011 r.* (2011/2244 (INI)).

Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej, Dz. U UE C 83 z 30.3.2010, s. 13.

Wersja skonsolidowana Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. U. UE C 83 z 30.3.2010, s. 47.

Zakon o lokalnih volitvah – ZLV (Uradni list RS, št. 72/93 z dne 31. 12. 1993).

Zakon o volitvah v državni zbor – ZVDZ (Uradni list RS, št. 44/1992 z dne 10.09.1992).

Źródła elektroniczne

Athens Declaration 3.11.1992, <http://www.eurit.it/Eurplace/diana/ateneen.html>.

La candidature des Belges aux élections, <http://www.ibz.rrn.fgov.be/index.php?id=428&L=2>, SPF Intérieur – Direction des élections : 21.01.2003.

Loi n° 2000-493 du 6 juin 2000 *tendant à favoriser l'égal accès des femmes et des hommes aux mandats électoraux et fonctions électives*, parue au JO n° 131 du 7 juin 2000, Version consolidée au 14 mai 2009, <http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000400185>.

Ministère de l'Intérieur, *Les modalités d'élection en France, Les évolutions du droit électoral français*, http://www.interieur.gouv.fr/sections/a_

votre_service/elections/les_elections_en_france/modalites-d-elections/modalites-election-france, 11.6.2012.

National governments, http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/politics/national-governments/index_en.htm.

PE, *Parlament za większą rolę kobiet w polityce i biznesie*, Sesja plenarna w Strasburgu, 12-15 marca 2012 r.,

<http://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/content/20120302FCS39886/4/html/Parlament-za-wi%C4%99ksza%C4%85-rol%C4%85-kobiet-w-polityce-i-biznesie>, [dostęp: 13.03.2012].

Równość mężczyzn i kobiet, http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/socialemploy/article_7290_pl.htm, lipiec 2008.

Voluntary Political Party Quotas, <http://www.quotaproject.org/systemParty.cfm>.